

# הרב משה זצ"ל "על ניצולים

על ידי יצחק אדלרשטיין, על 21 אפריל 2009

נכתב ע"י ד"ר יצחק סטיבן הרשקופף, פסיכיאטר המטפל במרכז הרפואי באוניברסיטת ניו יורק.

אני הייתי לא יותר מבן 4 או 5, כאשר שאלתי אותה. זה היה נראה לי, באותו הזמן, להיות שאלה תמימה, פשוטה: "אמא, מתי אני אקבל את המספר שלי?"

הייתי, כמובן, נבוך כאשר היא פרצה בבכי ורצה מהמטבח, אבל הייתי גם מבולבל. זה היה וושינגטון הייטס בשנות ה-50. זה היה מובלעת של ניצולים. כל מבוגר שהכרתי היה מספר. אפילו לאחות שלי בגיל ההתבגרות היה מספר מקועקע בדיו הכחול על הזרוע שלה.

הם היו בכל מקום, על הספסלים של ריברסייד דרייב ובשבילים של פורט טריון פרק. אם ראית אדם מבוגר עם איזה כובע על ראשו, הוא תמיד גם היה עם מספר על זרועו. בקיץ, כאשר הקהילה נסעה בהמוניהם למושבות נופש הקטסקיל בונגלו, או לחופי רוקאווי, המספרים הגיעו איתם.

הנחתי שזה היה חלק טקסי של בר מצווה, או אולי סיום הלימודים מביה"ס ברויאר או סולובייצ'יק, הישיבות המקומיות שלנו. אף אחד לא נראה נבוך מהמספר החרוט על ידם..אוף! אני אף פעם לא ראיתי מישהו מנסה לכסות אותו כשהלכו לשחות. זה היה נראה כ חלק מעובדות חיים.

כאשר, כילדים, שאלנו את הורינו למה יש "יום האם" ו"יום אב", אבל לא "יום ילדים", התגובה האוטומטית הייתה "כל יום הוא "יום הילד"! בווינגטון הייטס, בשנות ה-50, כל יום היה יום השואה. באופן אירוני, באותה התקופה, לא היה "יום השואה". ההנצחה, כפי שהיא קיימת היום, לא הייתה קיימת אז. של בתי הספר ע"ש ברויאר וסולובייצ'יק היו מורכבים כמעט אך ורק מילדיהם של ניצולים, ובכל זאת לא הייתה לבתי הספר כל טכס או הכרה מכל סוג, של השואה.

עצם מילת "שואה" לא הייתה קיימת. מילת "השואה" (Holocaust) (כן הייתה, אבל זה מעולם לא בא לידי שימוש. כאשר בהזדמנות נדירה ההורים שלנו היו חייבים להתייחס לאירועים שהובילו אותם לצאת מאירופה ולהגיע לאמריקה, הם היו משתמשים במונח "המלחמה".

הם דיברו בנוסטלגיה של החיים של "לפני המלחמה"; הם מעולם לא דיברו על מה שקרה במהלך "המלחמה". הם דיברו בחרדת קודש על הוריהם ואחיהם שאותם "איבדו במלחמה"; הם מעולם לא דיברו על בני זוגם או ילדים שנספו בשואה. אחרי הכול, היה להם בני זוג חדשים וילדים חדשים שלא היו זקוק לתזכורת שהם בעצם תחליפים.

הייתי כבר בר מצווה כשהבנתי לראשונה שההורים שלי היו נשואים בעבר והיו להם ילדים אחרים לפני. אחרי שנים רבות הייתי בהלם לגלות שהאחות שגדלה אתי לא הייתה בתו של אבי.

כשסוף סוף הגעתי להבנה שלא כל מבוגר הוא ניצול שואה, ואנשים היו שואלים אותי מה מאפיין ניצולים באמת, אף פעם לא ידעתי מה לענות. לדוגמא, היה מר

סילברברג, שישב לידינו בבית הכנסת, עליז וחייכן, שתמיד הייתה לו מילה טובה לכולם. מצד השני, היה מר גרואר, השכן שלנו, שבפניו היה חרוטים קווי זעף ותמיד איים להכות את אשתו או את ילדיו. במבט לאחור, כפסיכיאטר, אני יכול להבין את שניהם, אבל מי מהם שבאמת מגדיר את מה שזה אמור להיות ניצול? האם זה משהו, או משהו?

למדתי את התשובה מהרב משה פיינשטיין.

גדול הדור הזה, תלמיד החכם הגדול ביותר בדורו, היה כל כך מפורסם שהיה מכונה בפשטות "רב משה". הכי קרוב שהגעתי לרב האגדי הזה היה בתיכון של ישיבה אוניברסיטה, שבו הרבי שלי היה חתנו, הרב משה טנדלר. הרב טנדלר, וכל הרבנים האחרים, הזכירו את רב משה ביראת הכבוד שבדרך כלל שמורה לאבות מקראיים.

קיץ אחד אני התארחתי לשבוע עם הדוד והדודה שלי באלנוייל בצפון מדינת. הדוד דוד והדודה סבא אף הם היו ניצולים, וכרופא ואחות האחראים על המרפאה במחנה הריכוז, הצליחו להציל את חייהם של אסירים רבים מספור, ובם אמי ואחותי. לאחר "המלחמה", הם הקימו מרפאה רפואית בכפר קטן באזור הקטסקיל. שם, כך גיליתי לתדהמתי, היה להם מטופל מפורסם אחד - הרב משה.

דודתי הזכירה כבדרך אגב שלרב משה היה תור למחרת. האם הייתי רוצה לפגוש אותו? אני? זה היה כאילו לשאול אותי, האם הייתי רוצה לפגוש את אלוקים. לא יכולתי לישון באותו הלילה. אני התלבטתי מה ללבוש. כדאי לי להתקרב אליו? מה לומר? האם להזכיר שחתנו היה הרבי שלי? האם לדבר איתו באנגלית, או ביידיש הלא רהוט שלי?

ישבתי בחדר ההמתנה, בבגדים הכי טובים שהיה לי איתי, שעה לפני התור שלו. זה היה נראה כמו נצח, אבל בסוף הוא הגיע, מלווה בעוזר מכל צד. הוא לא שם לב אליי.

קפאתי במקום. התכוונתי לקום בנימוס כשהוא נכנס, אבל לא קמתי. הכנתי כמה משפטים ששיננתי שוב ושוב, אבל הרגשתי שהלב שלי דפק מהר מדי בשבילי שאוכל לדבר בשלווה.

הדודה שלי שמעה את צלצול הפעמון כשהוא נכנס ויצאה מהמשרד כדי לקבל את פניו: "הרב פיינשטיין, האם הכרת את האחין שלי אייקי? האם אתה יכול להאמין של"שייגיץ" כמוני יש בחור ישיבה במשפחה?"

הרב משה לבסוף הביט בי. רציתי למות מבושה. הדודה שלי פנתה אליו בלי דרך ארץ. היא התבדחה איתו. היא קראה לי אייקי, לא יצחק, או אפילו אייזיק.

ואז זה נעשה אפילו יותר גרוע. היא ניגשה אליו. בטח היא יודעת שלא ללחוץ את ידו. היא לא עשתה זאת. היא נשקה לו בחיבה על לחיו כפי שעשתה להרבה מהחולים החביבים עליה. אז היא אמרה לו שדודי יקבל אותו בעוד דקה וחזרה למשרד.

הרב משה והמלווים שלו הסתובבו והביטו בי, הרגשתי אשמה הציפה אותי. רציתי למות. מרוב בהלה, ניגשתי אליו והתחלתי להתנצל מעומק הלב: "הרב פיינשטיין, אני מתנצל. הדודה שלי, היא לא פרום [דתיה]. היא לא מבינה ..."

הוא הניח מייד את אצבעותיו על שפתי כדי לעצור אותי מלדבר. אחר כך הוא אמר בשקט שני משפטים ביידיש שאני אזכור עד יום מותי: "יש לה מספרים על זרועותיה. היא קדושה יותר ממני".

הרב משה הבין מה שאני לא הבנתי. הדור הקדוש ביותר שלנו מוגדר על ידי המספרים על זרועם.

[תודה לרב אפרים בוכוולד להצבעה על המאמר.]